

Історія

УДК 94"1917/1918"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.21806357>

Етапи становлення влади Центральної Ради як першого національного українського парламенту (березень 1917 р. – квітень 1918 р.)

Біліченко Лідія Сергіївна,

магістр історії,

випускник Чорноморського національного

університету ім. Петра Могили,

м. Миколаїв, Україна

<https://orcid.org/0009-0000-9204-8295>

Прийнято: 13.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

***Анотація.** У статті досліджуються основні етапи становлення Центральної Ради як першого національного парламенту і вищого органу влади, який діяв у березні 1917 – квітні 1918 років. Виявлено, що Українську Центральну Раду було офіційно утворено 4 (17) березня 1917 року в Києві. Тимчасовий склад Ради був представлений наступними організаціями: Українське наукове товариство, Українське технічне агрономічне товариство, Українське педагогічне товариство, Національний український союз, кооперативи, студентство усіх вищих шкіл м. Києва, Союз міст (городів), робітників, війська, соціал-демократичних груп і ін. З'ясовано, що Головою Ради був обраний М. Грушевський, якого на той час не було у Києві. Він добував останні дні свого заслання у Москві. Заступниками голови Української Центральної Ради були обрані Ф. Крижанівський представник*

кооперативного руху, пізніше лідер Української трудової партії, та Д. Дорошенко представник ТУП, товаришем голови Д. Антонович (український соціал-демократ), писарем С. Веселовський (український соціал-демократ), скарбником В. Коваль (кооператор, пізніше український трудовик). Основними завданнями Центральної Ради було відновлення української державності, перемовини з цього приводу з Тимчасовим урядом Росії, активне ведення дипломатії. У квітні 1917 р. Центральна Рада скликала перший Всеукраїнський конгрес. Представництво було від усіх культурних та господарських організацій. Конгрес перетворив Українську Центральну Раду з міської організації на всеукраїнську та обрав її новий склад на чолі з Михайлом Грушевським. Також протягом 1917-1918 р. Центральна Рада видала чотири Універсали у яких проголошувалося спочатку автономія України, а останнім IV Універсал (22 січня 1918 р.) й повна незалежність УНР.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Український національний конгрес, Універсали Центральної Ради.

Stages of the formation of the Central Rada as the first national Ukrainian parliament (March 1917 – April 1918)

Lidiia Bilichenko,

Master of History,

Graduate Petro Mohyla Black Sea National University,

Mykolaiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0000-9204-8295>

Abstract. *The article examines the main stages of the formation of the Central Rada as the first national parliament and the highest authority, which operated in*

March 1917 - April 1918. It is revealed that the Ukrainian Central Rada was officially established on March 4 (17), 1917 in Kyiv. The temporary composition of the Rada was represented by the following organizations: the Ukrainian Scientific Society, the Ukrainian Technical Agronomic Society, the Ukrainian Pedagogical Society, the National Ukrainian Union, cooperatives, students of all higher schools in Kyiv, the Union of Cities (Towns), Workers, Troops, Social Democratic Groups, etc. It is found that M. Hrushevsky, who was not in Kyiv at that time, was elected Chairman of the Rada. He was spending the last days of his exile in Moscow. F. Kryzhanivsky, a representative of the cooperative movement, later the leader of the Ukrainian Labor Party, and D. Doroshenko, a representative of the TUP, were elected as deputy chairmen of the Ukrainian Central Rada, D. Antonovych (Ukrainian Social Democrat) as comrade-chairman, S. Veselovsky (Ukrainian Social Democrat) as clerk, and V. Koval (co-operator, later Ukrainian Trudovik) as treasurer. The main tasks of the Central Rada were the restoration of Ukrainian statehood, negotiations on this issue with the Provisional Government of Russia, and active diplomacy. In April 1917, the Central Rada convened the first All-Ukrainian Congress. The delegation was from all cultural and economic organizations. The Congress transformed the Ukrainian Central Rada from a city organization into an all-Ukrainian one and elected its new composition headed by Mykhailo Hrushevsky. Also during 1917-1918, the Central Rada issued four Universals, which first proclaimed the autonomy of Ukraine, and the last, the IV Universal (January 22, 1918), and the complete independence of the UNR.

Keywords: *Ukrainian Central Rada, Mykhailo Hrushevskyi, Volodymyr Vynnychenko, Ukrainian National Congress, Universals of the Central Rada.*

*«Ми самі піднялися силою
нашого національного духу та права на
життя української нації»
(Кость Левицький)*

Постановка проблеми.

До перших днів березня 1917 р. відноситься створення Української Центральної Ради. Обставини, за яких це трапилося, виявилися не чітко з'ясованими. Джерела, а це в переважній більшості спогади, не пояснюють, кому першому персонально прийшла в голову ідея створення такої організації, як була сформульована її назва. У загальнішому плані відомо, що ініціатива належала Товариству українських поступовців, яке єдине з українських громадських і політичних організацій зуміло напівлегально продовжувати свою діяльність під час світової війни і пов'язаної з нею чергової кампанії урядових погромів українського руху. Офіційно, по архівним джерелам та документам того часу, Українську Центральну Раду було утворено 4 (17) березня 1917 року в Києві [3, с. 58-60].

Актуальність дослідження Української Центральної Ради зумовлена потребою осмислення досвіду першого національного парламенту, аналізу помилок у державотворенні та пошуку моделі суверенного розвитку України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попри наявність певної кількості досліджень, присвячених створенню та діяльності Центральної Ради, залишається ще багато періодичних та архівних документів, які до нашого часу ще не були опубліковані та досліджені.

Аналіз досліджень. Серед дослідників, які безпосередньо торкалися зазначеної проблематики варто виокремити праці відомих українських науковців В. Верстюка [3], Г.Одинця [6], Ю. Мороза [5], Д. Веденєєва [4] та Л. Біліченко [1;2], у яких дається характеристика Універсалам Центральної Ради та досліджується дипломатія Української держави доби Центральної Ради.

Мета статті.

Метою статті є дослідження основних етапів становлення Центральної Ради як першого національного парламенту і вищого органу влади, який діяв у березні 1917 – квітні 1918 років.

Виклад основного матеріалу. За повідомленням київських газет: «Українська Центральна рада у Києві організувалася 4 березня, об'єднуючи українські організації на спільних домаганнях: територіальної автономії України з державною українською мовою, з забезпеченням прав національних меншостей – росіян і інших. Тимчасовий склад Ради з представників: Українське наукове т-во, Українське технічне агрономічне т-во, Українське педагогічне т-во, Національний український союз, кооперативи, студентство усіх вищих шкіл м. Києва, Союз міст (городів), робітників, війська, соціал-демократичних груп і ін. Українська Центральна рада безупинно поповнюється представниками різних груп, тутешніх і з провінції» [7, с. 44-45].

Можна вважати, що організація Центральної Ради почалася 3 березня, а закінчилася 7 березня, коли було обрано президію Центральної Ради та голів комісій при ній. На виборі проводу теж лежала тінь міжпартійної боротьби. Головою Ради був обраний М. Грушевський, якого на той час не було у Києві. Він добував останні дні свого заслання у Москві [3, с. 58-60].

У зверненні Центральної Ради до українського народу від 19 березня 1917 р. проголошувалося наступне: «Українці! Настав час, що народи Російської держави сподівались сотні літ!

Упав царський уряд, і широко відкрилися двері до громадської праці. Час надій й творчої роботи!

Представники усіх українських груп, товариств і гуртків вибрали і призначили Українську Центральну раду у Києві, щоб вона орудувала усіма справами нашими.

Українська Центральна рада постановила:

1. Урядити сьогодні загальну українську маніфестацію;
2. Скликати на 6, 7 і 8 квітня (апреля) у Києві загальноукраїнський конгрес для установлення постійних членів Центральної Української ради;
3. Одкрити збір грошей на заснування Українського Національного фонду;
4. Вести організаційну роботу, щоб згуртувати всі наші реальні творчі сили направити їх на доброцільну роботу на користь рідного краю.

Українці! Скільки де вас є, організуйтеся, виберіть одного чи двох ваших представників від кожної організації, і хай вони їдуть у Київ на Всеукраїнський з'їзд, що відбудуватиметься 6, 7, 8 квітня...» [7, с. 45-46].

Рис. 1

М. Грушевський – Голова Української Центральної Ради УНР (Вікіпедія)

Заступниками голови УЦР були обрані Ф. Крижанівський представник кооперативного руху, пізніше лідер Української трудової партії, та Д. Дорошенко представник ТУП, товаришем голови Д. Антонович (український соціал-демократ), писарем С. Веселовський (український соціал-демократ), скарбником В. Коваль (кооператор, пізніше український трудовик) [3, с. 58-60].

У Києві між 5 і 10 квітня 1917 р. Центральна Рада скликала перший всеукраїнський конгрес. Представництво було від усіх культурних та господарських організацій. Як згадував Гаврило Одинець, член Української Центральної Ради: «... Мене на цей конгрес обрали від остерських організацій.

Конгрес одбувався бурно, з великим національним піднесенням. На цій конгресі групою есерів було оновлено ще стару селянську спілку й обрано було її виконавчий комітет. За головних керівників були Стасюк і Ковалівський Микола.

На конгресі переобрано й Центральну Раду, приблизно, в кількості до 150 членів, та ще було залишено, здається, 50 місць для військових частин. Тоді-ж і мене обрано за члена ради. Після перевиборів президії ради на голову одноголосно обрали професора Грушевського ...» [6, с. 7-11].

Українська Центральна Рада одержала різні вітальні телеграми, привітання, листи і постанови. Зокрема, з Чигирин надійшов такий лист: «Повітовий Чигиринського Повіту Селянський З'їзд вітає Центральну Раду, яку вважає єдиним вищим урядом на Україні. Нині довіряєм їй наше представництво в обороні наших інтересів. Населення Чигиринщини, без різниці національності та віри, зібране в місті Чигирині 23 травня, в день Українського свята, вимагає від Тимчасового Уряду, який уже визнав права на самовизначення націй, негайного видання акту про автономію України. Разом з цим ми заявляєм, що ця наша воля тверда та непохитна і Чигирин буде рішуче домагатися всіма засобами, щоб права та вольності українського народу, незаконно одібрані у нас московськими царями, були зараз же нам повернені».

Від біженців з Холмської губернії: «Ми нижче підписані, біженці Холмської губернії, проживаючи нині в селі Астрадамовці, Симбірської губернії Алатжаського повіту, обміркувавши питання, які торкаються нашого майбутнього національного самовизначення в вільній Росії, й інші питання, сполучені з сучасними подіями, одностайне постановили всіма силами змагатись до того, щоб Холмська губернія, як споконвічна руська (українська) земля з українським народом, який багато віків терпів різні кривди від своїх сусідів — поляків, росіян та турків, протягом цього часу зберегти свої національні віхи: мову, звичаї, віру православну. В праці ліквідаційної комісії по справах Царства Польського повинні брати участь і представники від людності Холмської губернії. До Установчих Зборів повинні бути допущені представники від людності Холмської губернії».

Прийшло вітання із Одеси: «Ми українські делегати фронтового крайового з'їзду в Одесі вітаємо Українську Центральну Раду, вітаємо об'єднуючий центр всіх українських сил, ми певні, що Центральна Рада, опираючись на зорганізовані українські сили здобуде національно-територіальну автономію Україні у федеративній демократичній республіці Російській. Голова Українських делегатів Туз» [8, с. 2].

Наприкінці травня Центральна Рада вислала до Петрограду делегацію на чолі з В. Винниченком, М. Ковалевським. Делегація домогалася українізації війська, адміністрації, шкільництва, а також щоб Тимчасовий уряд Росії висловив своє принципове ставлення до можливості надання автономії України.

Ось як згадував своє перебування у складі делегації Г. Одинець: «... В половині травня місяця я одержав телеграму з центральної ради, що її підписав професор Грушевський — голова ради, де говорилося, що за постановою президії ради мене призначено, за делегата, щоб їхати до Петрограду до тимчасового уряду клопотатися за автономні права України.

Делегація складалася з десяти осіб: двох селян — я і Сніжний од Київщини, двох військових, одного робітника від арсеналу — т. Коробенка, письменника Єфремова С., Ковалевського М. та, не пам'ятаю, ще когось під керівництвом Володимира Винниченка.

Увечері тут таки, у великій залі, відбувся мітинг, на якому були селяни з України, багато військових та інших громадян. М. Ковалівський і я доповіли про хід революції на Україні й ті перешкоди, що творять представники тимчасового уряду й генерал Овручів.

Було багато виступів. Українці наказували нам рішуче домагатися, щоб на Україні був український уряд і свої, окремі від Росії, установчі збори.

Цікаво, що на другий день ні в одній петроградській газеті ані слова не було вміщено за приїзд делегатів центральної ради та за мітинги, що відбулися: один декілька годин біля вокзалу, а другий цілу ніч у залі. І це — не дивлячись на те, що на мітингу були кореспонденти газет.

На другий день нашу делегацію прийняв голова тимчасового уряду князь Львов. Прийом був нібито ласкавий, але офіційний.

В Катерининській залі зустрів нас цей князь, поручкався з усіма й посадив за круглий позолочений стіл. А далі запитав, у чім справа.

Тов. Винниченко прочитав йому декларацію й розповів про наше доручення.

Перші слова Львова були: „Ще не встигли закріпитися, закінчити війну і встановити законність, а ви вже надумали шматувати російську державу“.

Далі казав, що на це він не згодиться й не має права згодитися, бо це може робити тільки хазяїн російський — установчі збори.

Він нам лагідно раяв чекати, як вирішено буде цю справу по війні.

Ми заявили, що зовсім не збираємося чекати, а гадаємо разом із російськими установчими зборами скликати і свої, українські.

Як видно, це його дуже стурбувало. Він почав знов доводити, що це, мовляв, може дуже пошкодити на фронті, бо коли почують російські солдати, то покинуть позицію на Україні, й українські домагання можуть відіграти згубну роль на користь ворогові. Пам'ятаю, щось він натякав і на польське домагання, але ми стояли на своєму й ні до чого зі Львовим не домовилися. Тоді він нам порадив побалакати поодиночі з усіма міністрами (Керенського як-раз у Петрограді не було, їздив на позицію умовляти солдатів, щоб тягли війну до кінця), а потім зробити спільне засідання, цебто нашої делегації й тимчасового уряду.

Ми поділились на декілька гуртків і на другий день пішли оббивати пороги тодішніх міністрів.

Я з Миколою Ковалевським, як есери, пішли до міністра земельних справ Чернова, російського есера.

Він прийняв нас ніби ласкаво. Балакав гарно, але був здивований із нашої заяви. Особисто мене питав, чи дійсно автономії хоче народ чи купка українських інтелігентів.

Ми, власне, й тут ні до чого не домовилися, бо він теж посилався на установчі збори й наказував, щоб ми на виборах провели більше соціалістів-революціонерів. Навіть обіцяв приїхати в Україну.

Ми ще ходили й до другого міністра; вже вп'ятьох. Це — міністр освіти, Мануйлов, справжній поміщицький тип. Він належав до партії кадетів.

Були ми ще в Церетелі, голови ради робітниче-солдатських депутатів, що містилася в бувшій державній думі. Там продавалося багато різних газет, і я перший раз купив газету „Правду“, що справила на мене велике враження.

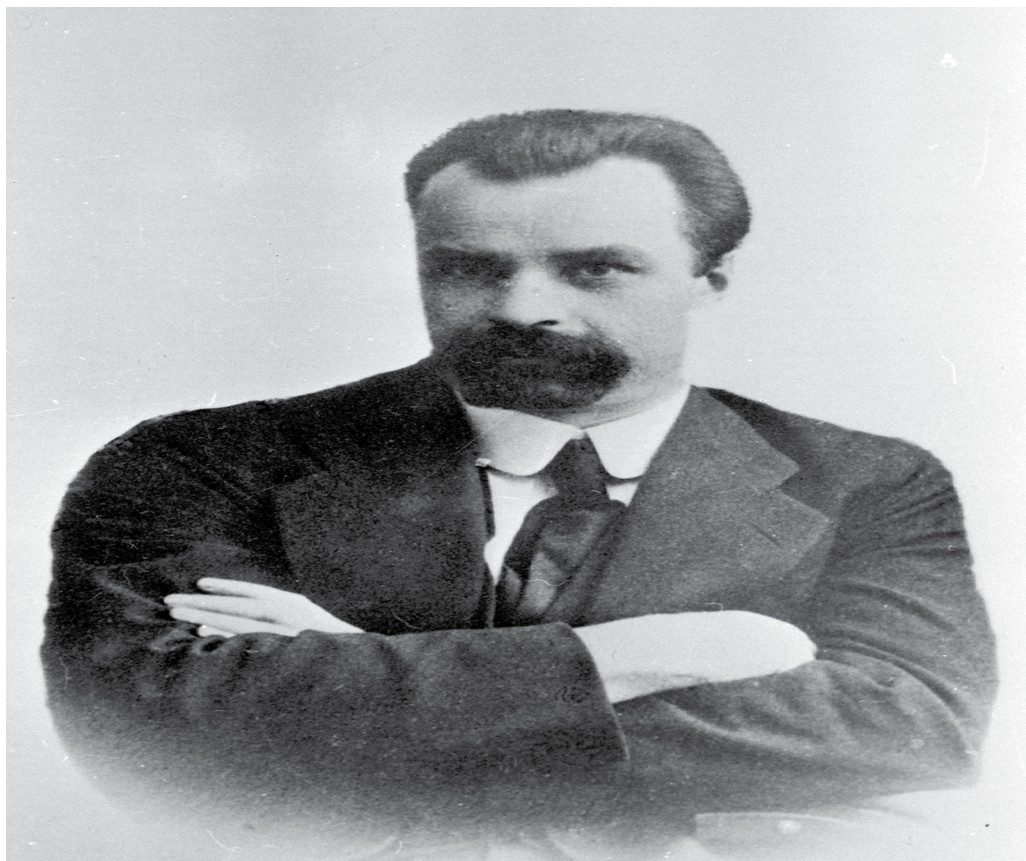
Отож і тут ми пішли ні з чим...» [6, с. 7-11].

Окрім вище писаних вимог делегації були й такі положення: Україна проголошується автономною, УЦР ставала вищим державним органом влади в Україні до скликання Всенародних українських зборів; до населення заклик

– створювати підпорядковані УЦР органи влади на місцях; створення української державної скарбниці за рахунок спеціального податку з населення; участь представників усіх національностей у державотворчих процесах в Україні та необхідність розробки закону про землю, за яким право порядкувати землю належало б винятково народові України; також була висловлена надія, що неукраїнські народи, що проживають на території України, разом з українцями будуть будувати автономний устрій

У відповідь на відмову Тимчасового уряду Центральна Рада видала свій Перший Універсал, ухвалений 10 червня (23 червня за новим стилем) та проголошений на Другому Військовому з'їзді.

Рис. 2

В. Винниченко – Голова Генерального Секретаріату Української Центральної Ради.

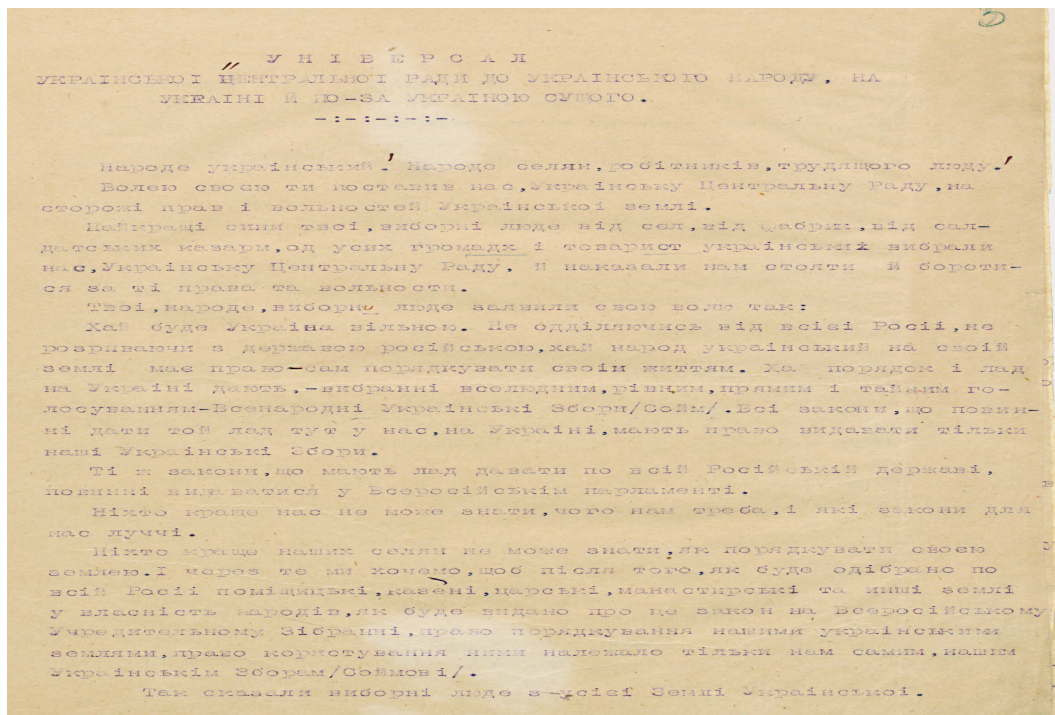
ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Од. об. 0-183530

Стан справ в Україні, зокрема проголошення Першого Універсалу, занепокоїв російські офіційні кола в Петрограді, у червні до Києва прибула делегація Тимчасового уряду, вона провела переговори з українськими представниками в складі М. Грушевського, В. Винниченка і С. Петлюри. У результаті було досягнуто порозуміння між Центральною Радою і Тимчасовим урядом. Міністри Тимчасового уряду визнали право України на автономію та погодилися з тим, що Центральна Рада, фактично, перетворилася на законодавчий орган та разом із Генеральним секретаріатом стали крайовими органами влади в Україні. Центральна Рада у свою чергу визнавала майбутні Всеросійські установчі збори і до їх скликання зобов'язувалася не здійснювати ніяких таємних заходів щодо встановлення автономії України [5, с. 235-239].

Рис. 3

**Перший Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради.
Справа наліво (сидять): С. Петлюра, С. Єфремов, В. Винниченко, Х.
Барановський, І. Стешенко; стоять: Б. Мартос, Н. Стасюк, П. Христюк. В овалі – В.
Садовський. Київ, 1917 р.
ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Од. об. 2-8727**

**Перший Універсал Української Центральної Ради. 10 червня 1917 р.
ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 5-8**

Постановою Української Центральної Ради від 24 червня 1917 року про затвердження інструкції на основі яких планувалося здійснювати підготовку статуту автономії України. Зокрема, у тексті інструкцій йшлося наступне: « 1. Для вироблення статуту автономії України Мусить бути організована спеціальна Комісія в складі 100 чоловік з представників Української та інших, національностей; 2. Представники мусять бути надіслані кожною нацією окремо, пропорціонально кількості кожної, рахуючи одного представника на 1% людності/національності; 3. Безумовне право представництва в Комісії мають всі ті національності, які складають на Україні не менше 1% населення. Всі інші нації, які живуть на Україні і складають менший відсоток, мають право надсилати делегата до комісії лише по заяві Комісії про своє бажання надіслати його і одержавши на те згоду Комісії. ПРИМІТКА: по підрахункові при бажанню всіх населяючих Україну національностей прийняти до Комісії наступних представників національних меншостей на Україні: від москалів 11

чол, євреїв 8 чоловік, німців 2 чол., поляків 2 чол., білорусів, татарів, молдованів, чехів, греків і болгарів по 1 чол., а всього 29 чоловіків. Залишається українцям місць з комісії – 7; 4. Комісія розпочинає свою діяльність зараз же, як тільки збереться 50 чоловік, по оповіщенню всіх запрошених націй, установ і організацій, не чекаючи, поки вибори до неї будуть доконче переведені. Українська Центральна Рада на цій же сесії обирає 30 членів майбутньої комісії, з свого кола обирають тимчасовий президіум до початку самої комісії; 5. Тимчасова президія приготує матеріал для комісії, намічає план діяльності і розробляє проєкт наказу комісії та разом з Секретаріатом Центральної Ради і останніми обраними членами майбутньої комісії скликає саму комісію; 6. Комісія по виробленню статуту автономної України збирається не пізніше 10 Липня 1917 року. » [10, арк. 1-5].

Також, Постановою Української Центральної Ради була затверджена компетенція й склад Комітету Української Центральної Ради. Згідно постанови, скликання загальних чергових зборів Центральної Ради тоді, коли сама Центральна Рада встановить термін, а також призначить і скличе позачергові збори Центральної Ради. Варто відмітити, що Збори Комітету були чергові і надзвичайні: чергові збори відбувалися раз на тиждень, в дні, ухвалені Комітетом, а надзвичайні по потребі, з ініціативи Голови Комітету, або його заступника, а також по заяві не менше 5-х членів Комітету [10, арк. 6].

Таблиця 1

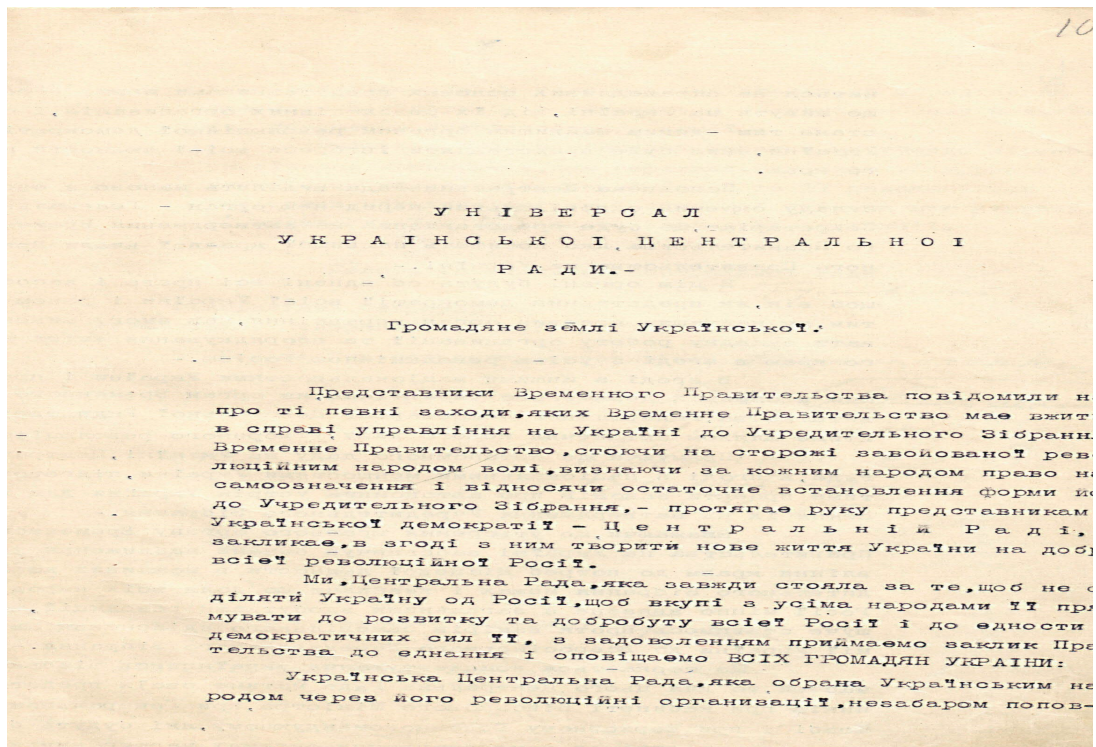
СКЛАД ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ		
№	Посада	Прізвище та ім'я посадовця
1	Голова Генерального Секретаріату і Секретар внутрішніх справ	В. Винниченко
2	Генеральний Секретар Земельних Справ	Б. Мартос
3	Генеральний Секретар Фінансових Справ	Х. Туган-Барановський
4	Генеральний Секретар Юстиції	В. Садовський
5	Генеральний Секретар Освіти	І. Стешенко

6	Генеральний Секретар Продовольчих Справ	М. Стасюк
7	Генеральний Секретар Військових Справ	С. Петлюра
8	Генеральний Секретар Транспорту	В. Голубович
9	Генеральний Секретар Пошти та Зв'язку.	О. Зарубін
10	Контролер	М. Рафес
11	Генеральний Секретар з Єврейських Справ	М. Зільберфарб
12	Генеральний Секретар Єврейських Справ з Польських Справ	В. Міцкевич
13	Штатс-Секретар при Тимчасовому Урядові по Україні	Н. Стебницький

Джерело: ЦДАВО. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 9.

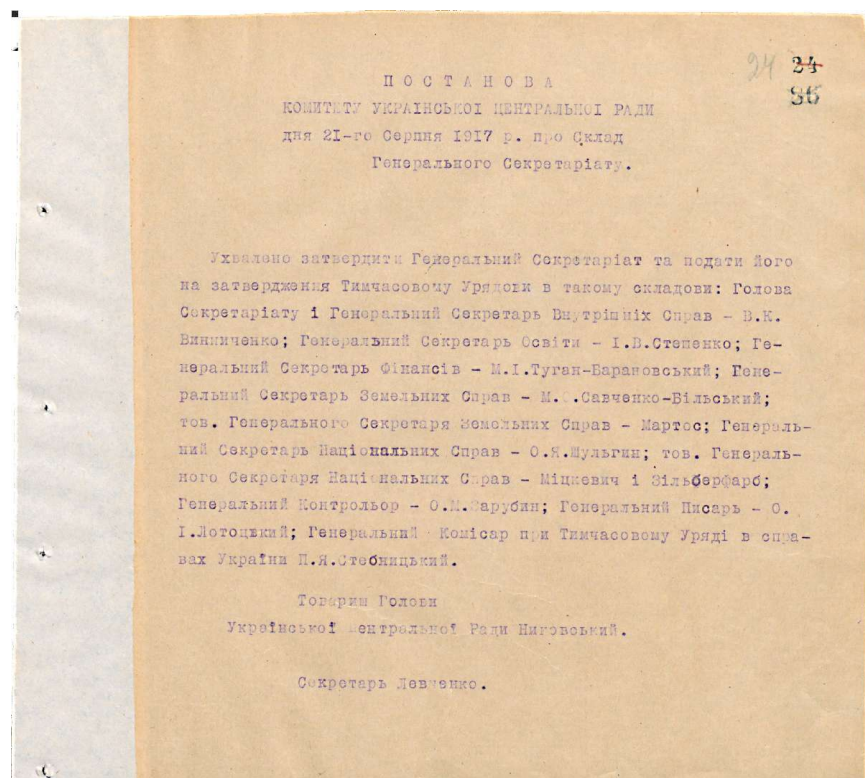
Другим Універсалом, який було схвалено 6 липня 1917 року було заявлено про визнання Всеросійських установчих зборів і відсутність наміру відокремлення від Росії: «Ми, Центральна Українська Рада, стоячи, як все, за тим, щоб не відривати України від Росії та щоб разом з усіма її народами змагати до піднесення й розвитку цілої Росії та до єдності її демократичних сил, із задоволенням приймаємо заклик правительства до єдності... Зважаючи, що утворення краєвого органу тимчасового правительства на Україні забезпечує бажане наближення управи краєм до потреб місцевого населення в межах, можливих до Установчих Зборів, і думаючи, що доля всіх народів Росії тісно зв'язана з загальними здобутками революції, ми рішуче відкидаємо проби самочинного здійснювання автономії України до Всеросійських Установчих Зборів», з цих слів ми можемо дійти до висновку, що волю України і про те, що український народ сам творитиме своє життя, проголошені в Першому Універсалі, у Другому були фактично заперечені [5, с. 235-239].

Рис. 5

Другий Універсал Української Центральної Ради. 3 липня 1917 р.
ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 10-11

Рис. 6

Джерело: ЦДАВО. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 24.

Український народ радісно зустрів проголошення Другого Універсалу Центральної Ради. Так, зібравшись для слухання лекцій курсів українознавства 2-го липня 1917 р., учителі початкових шкіл Могилів-Подільського повіту насамперед заслухали Універсал Української Центральної Ради і вирішили щиро вітати Українську Центральну Раду, бажати їй успіху в праці на користь українського народу і якомога більше підтримувати на місцях всі установи Ради. Тут же вчителі вирішили виділити на користь Ради за 1917 р. 10% зарплатні від свого місячного жалування [9, с. 3].

Після повалення Тимчасового уряду в Петрограді влада в Києві перейшла до Центральної Ради. Уночі 20 листопада 1917 р. на засіданні Малої Ради Михайло Грушевський проголосив укладений фракціями УСДРП і УПСР III Універсал Центральної Ради. «Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від Російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала Федерацією рівних і вільних народів», – ішлося в Універсалі.¹ Цей документ закріпив прерогативу Центральної Ради й уряду «творити лад на наших землях, давати закони й правити» до скликання Установчих Зборів.

Третій Універсал Української Центральної Ради. 7 листопада 1917 р. ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 9

Фактично, III Універсал встановлював в Україні власний державний лад у формі демократичної республіки, із законодавчою та виконавчою гілками влади, головними конституційними принципами, точною державною територією. Хоча положення про федеративну орієнтацію України було збережено, це лише формально обмежувало самостійну зовнішньополітичну активність республіки. По-перше, керівництво України не визнало влади радянського уряду в Петрограді. По-друге, самої федерації реально не існувало. Генеральний Секретаріат України 25-26 листопада 1917 р. направив урядам автономних державних утворень козацьких військ, народів Північного Кавказу, Закавказзя, Сибіру, Криму, Білорусії, Молдавії ноту з пропозицією створити «однорідне соціалістичне правительство» федеративної Росії на принципах демократичного устрою кожної держави, широких прав і свобод

людини, невтручання у внутрішні справи суб'єктів федерації. Однак, ця ініціатива української сторони, за умов загальноросійського політичного хаосу, не мала практичних наслідків.

Після проголошення III Універсалу розпочалося творення центральної установи зовнішньополітичної служби України – генерального секретаріату між народних справ. Його кадровою базою стало відомство міжнаціональних відносин, а керівником призначено О. Шульгіна. Генеральний секретар міжнаціональних справ О. Шульгін 22 грудня 1917 р. подав до Малої Ради законопроект «Про створення генерального секретарства міжнародних справ» із функціями ведення міжнародних зносин і охорони прав громадян УНР за кордоном (нині цей день проголошений професійним святом — Днем української дипломатії). На засіданні Центральної Ради 26 грудня голова уряду УНР В. Винниченко офіційно повідомив про створення відомства міжнародних зносин України.³ Створення УНР активізувало контакти країн Антанти з Україною. Генерал Табуї 18 грудня 1917 р. повідомив голові уряду УНР, що французьке керівництво доручило йому запитати Україну про необхідність надання їй фінансової та військово-технічної допомоги. Українська сторона знову пов'язала це питання з проблемою встановлення дипломатичних відносин між УНР і державами Згоди. Табуї 3 січня 1918 р. подав генеральному секретареві міжнародних справ офіційний лист про своє призначення Генеральним комісаром (повноважним представником) Франції при уряді України. Колишній британський консул в Одесі П. Багге 6 січня подав ноту про його призначення представником Англії в Україні [4, с. 46-51].

9 (22) січня 1918 р. Центральна Рада новим IV Універсалом проголосила Українську Народну Республіку самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу. Також, за цим Універсалом УЦР: влада в УНР належить народу (до Установчих зборів її вищими органами залишалися УЦР та уряд – Рада Народних Міністрів);

проголошувала тверду й рішучу боротьбу з більшовіками; початок самостійних мирних переговорів; проголошення програми соціально-економічних перетворень; розпуск постійної армії та створення народної міліції, обрання народних рад – органів місцевого самоврядування; боротьба з безробіттям, допомога інвалідам війни; державний контроль над банками; підтвердження демократичних св обод проголошених III Універсалом; передача землі селянам без викупу на основі скасування приватної власності на землю (ліси, води, надра) [5, с. 235-239].

Рис. 8

Четвертий Універсал Української Центральної Ради. 9 (22) січня 1918 р.
ЦДАВО України. Ф. 3866. Оп. 1. Спр. 228. Арк. 2

Одним із найголовніших завдань, які потребували вирішення в найближчий час і знайшли своє відображення в IV Універсалі, було укладення миру з Німеччиною та її союзниками. Для цього в Брест була відправлена мирна делегація. Крім того, Універсал містив положення соціально-

економічних перетворень. Хоча питання щодо укладення Брестського мирного договору є дискусійним. Про що зазначив М. Кравчук: так одні вчені оцінювали цей Договір позитивно – «факт підписання Брестського мирного договору свідчив про успіх молодого непрофесійної української дипломатії. Це був перший серйозний акт УНР на міжнародній арені» позиція інших вчених була негативною. Зокрема, підкреслено, що «в цілому прихід запрошених німецько-австрійських військ став вагомим негативним чинником, який призвів до втрати авторитету і підтримки УЦР з боку українського народу. Для народу прихід військ, що ще недавно виступали протилежною, воюючою стороною, був не зовсім зрозумілим» [5, с. 235-239].

Висновки. Таким чином, 17 березня 1917 року: у Києві за ініціативою Товариства українських поступовців та за участі громадських і студентських організацій створено УЦР як представницький орган. 27–28 березня 1917 р. головою Ради обрано видатного історика та громадського діяча Михайла Сергійовича Грушевського. У квітні 1917 р. було проведено Український національний конгрес. Одним із важливих етапів державотворення були Універсали Центральної Ради —чотири ключові державні документи 1917-1918 років, що визначали шлях української державності: від проголошення автономії (I Універсал) у складі Росії, компромісу з Тимчасовим урядом (II Універсал), створення Української Народної Республіки у федеративній Росії (III Універсал) до проголошення повної незалежності України (IV Універсал), як суверенної держави.

Список використаних джерел

1. Біліченко, Л. С. Діяльність іноземних консульств в УНР доби Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.). *Сумський історико-архівний журнал*. 2026. XLVI. С. 19-28. <https://doi.org/10.21272/shaj.2026.i46.p.19>

2. Біліченко, Л. С. Діяльність українського зовнішньополітичного відомства доби центральної ради протягом 1917-1918 рр. *Вісник гуманітарних наук*. 2026. № 19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20440885>
3. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 344 с.
4. Веденєєв Д. Дипломатія Української держави доби Центральної Ради. *Зовнішні справи*. 2013. № 2. С. 46-51. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2013_2_14
5. Мороз Ю. І. Загальнотеоретична характеристика універсалів Української Центральної Ради. Українська Центральна Рада - світоч національного державотворення : історико-правові уроки та сучасні реалії : матеріали круглого столу [м. Тернопіль, 10-11 берез. 2017 р.]. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ. 2017. С. 235-239.
6. Одинець Г. Мої спогади про Центральну Раду. Харків: Державне видавництво України. 1926. 37 с.
7. Українська Центральна рада: Документи і матеріали. У 2 т. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / Упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко, Ю. М. Гамрецький, Г. М. Михайличенко, А. П. Огінська, Т. С. Осташко, В. М. Устименко, Є. П. Шаталіна, О. Й. Щусь, Л. В. Яковлєва; Ред. кол.: В. А. Смолій (відп. ред.), В. Ф. Верстюк (заст. відп. ред.), Ю. М. Гамрецький, Б. В. Іваненко, Ю. Ю. Кондуфор, С. В. Кульчицький, Є. П. Шаталіна, О. Й. Щусь, Л. В. Яковлєва. НАН України. Інститут історії України. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Київ: Наук. Думка. 1996. 590 с.
8. Українська Центральна Рада. *Нова Рада*. 1917. №49 (28 травня). С. 2.
9. Учителі і Центральна Рада. *Нова Рада*. 1917. №79 (04 липня). С. 3.
10. ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 1

11. ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 4.
12. ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 5.
13. ЦДАВО України. Ф. 3866. Оп. 1. Спр. 228.
14. ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Од. об. 0-183530
15. ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного. Од. об. 2-8727